

KUR'AN KISSALARINDA DİL- MÜCADELE İLİŞKİSİ (Musa Kıssası Örneği)

THE RELATIONSHIP OF LANGUAGE-PARABLE IN KORAN (The Example of Musa Parable)

Eşref İNAN

Doktora Öğrencisi Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arap Dili ve Belagati Bilim Dalı
Doktora Öğrencisi, e.hamzainan@gmail.com. Van, Türkiye

ÖZET

İnsanın hayatı sürekli bir mücadele ile yol alır. Bu mücadelenin gerek bedensel yönü ve gerekse dilsel boyutuyla paralellik arz ettiğini görmekteyiz. İnsanın en mükemmel bir şekilde yaratıldığı göz önünde bulundurulduğunda iletişimin aracı olan dilin de bu güzellikte olması gerekir. Vahyi insanlara aktarmakla görevli olan Peygamberlerin en önemli aracı şüphesiz dildir. Kur'an'da dil etkili bir boyutta kullanılarak insanların hidayetinde önemli bir rol oynamıştır. Kur'an kıssaları incelendiğinde dile dair geniş içerikli bir yapı görmekteyiz.

Peygamber mücadelelerinde anlatılan kıssa dili, davetin kalıcı olmasında önemli bir değere sahiptir. Kur'an'da en çok tekrar edilen Musa kıssasında dilin önemine ait vurgular yapılmaktadır. Hz. Musa mücadelesini özetleyen duasının "dilini bağının çözülmesi" şeklinde olması dildeki ifadenin önemini ortaya koymaktadır. Kur'an'da birçok kıssa yer almaktadır. Bazıları Yusuf, İbrahim, Musa kıssası gibi uzun sayılabilecek boyuttayken bazıları da orta büyüklüktedir. Hatta Fil süresi önemli bir olayı beş ayetle ifade etmektedir. Bu kısalıkta bile verilmek istenen mesaj kıssaların diliyle etkisini kalplerde ve akıllarda etkili bir şekilde yapmıştır. Kıssaların bu yönüyle günümüzde roman, öykü, destan gibi şekillere dönüştüğünü görmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Mücadele, Dil, Kıssa, Musa.

ABSTRACT

The life of human advance by a continual struggle. We can see that this struggle presents parallelism both physical side and language side. As we consider that human being is created in an excellent way, the language which the way of communication should be perfect like this also. The most important tool of prophets who is on duty to transfer revelation to people is certainly language. The language used in Koran in effective way has an important role to guide people. When we investigate Koran parables., we can see a wide contents of language.

The language of parables that told in prophet struggling has an important value to make invitation permanent. The importance of language is emphasized in Musa parable which repeated mostly in Koran. The pray that summarize Saint Musa struggle "loosen tie of my tongue" show importance of expression in language. There are lots of parables in Koran. Some of them are long dimension such as Yusuf, İbrahim, Musa, some are middle dimensions. Even the Elephant Surah explain an important event in five verse of Koran. The message is given even in this short parable's language that has an effectiveness both in hearts and in minds. We can see that parables convert to novels, story or epic in this point of view.

Key Words: Struggle, Language, Parable, Musa

1.GİRİŞ

Dilin birçok kullanım şekli vardır. Bu kullanımlar nesir ve şiirin farklı boyutuyla kendini göstermektedir. Öyküleme bazen peygamberlerin hayat mücadelelerinde yapılırken bazen de tarihin unutulmuş sahnelerini en doğru bir şekilde sunma rolünü üstlenir. Kur'an kıssaları, dini amaçların edebi bir üslupla sunulmuş biçimleridir. (Kutup,2017:81) İnsanlara verilmek istenen mesajın müessir bir yöntemidir. Algılarda istenen anlamın yerleşmesine ve toplumsal bünyeye resmedilmesine hizmet eden bir metottur. Ayrıca Kur'an'ın mucize oluşuna katkı sunan deliller arasında; onun insan gücünün üstünde bir kitap oluşu, muhaliflerine meydan okuması, kendisine benzer yapılmaması gibi özelliklerle dilin güçlü kullanılmasıdır. (Kara,52) Nitekim "Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin, eğer iddianızda doğru iseniz Allah'tan başka şahitlerinizi(yardımcılarınızı) da çağırın. Bunu yapamazsanız -ki elbette yapamayacaksınız- yakıtı, insan ve taş olan cehennem ateşinden sakının. Çünkü o ateş kâfirler için

hazırlanmıştır.” (Bakara,2:23-24) demek suretiyle daveti güçlü kılmıştır.” Ayrıca bu ayetle Kur’an dilinin sahip olduğu ifade gücü meydan okuma şeklinde ifade edilmiştir. Asırlara meydan okuyan bu hüküm canlılığını devam ettirmektedir. Bu yönüyle Kur’an geneline dayandırılan bu hitap şüphesiz kıssalar için de geçerlidir. Her bir kıssa toplumsal bünyede önemli bir değer arz etmektedir.

2.KISSALARA GENEL BİR BAKIŞ

Kur’an birçok ilmi içinde barındıran, dili Arapça olan ilahi bir kitaptır. Şüphesiz Kur’an Arap dilinin en önemli kaynağıdır. “Dilciler, Kur’an’ı fasih Arap dilinin en yüksek derecesi ve edebi dile en güzel örnek olarak kabul etmişlerdir.” (Çıkar,2009:49) Kur’an’da kıssa dediğimiz boyutuyla anlatımın oldukça yaygın olduğunu görmekteyiz. Kıssa geçmişte yaşanmış tecrübelerin nesillere aktarmaya vesile olan önemli bir dil metodudur. Her akıl sahibi vahyin anlatımıyla şekillenen bu kullanımdan önemli çıkarımlar yapar. Her kıssa, adeta fotoğrafın bir yönünü açıklarken bunların toplamında birey ve toplum açısından mesaj yüklü bir portreye dönüşür. Kur’an’ın evrensel mesajının anlaşılması birey ve toplumsal gelişime katkı sunar.

Kıssalar, dili koruma altına alınmanın yanı sıra bir öğretme yöntemi, ahlaki mesaj özelliği taşıyıcıları, tarihi birer belge görevini üstlenmeleri, irşat, ikaz yol gösterici olma, kalp ve akıl ikna eden bir olma gibi birçok amaç içermektedir. Kıssalar asıl gayesi olan tebliğ ve daveti sergilerken, içerdiği sanat değeri açısından da önemli hedefler de barındırmaktadır. Bu kıssaların sanat değeri taşıması amacına zarar vermez, bilakis içerdiği edebi üslup, belagatin sanatsal ifadesiyle kullanımı hitabın umumileşmesini sağlamaktadır. Muhataplarının akıl, ruh, kalp gibi birçok duygusuna hitap etmesi de onun tesir değerini arttırır. Kıssalar geçmişte yaşanmış gerçek olaylar olması hasebiyle hayata katkı payı oldukça yüksektir. Kıssalar akla hitap ederken insanın diğer duygularına da hitap etme özelliğine sahiptirler. Edebi ve belagat yönü kullanılarak dil açısından önemli bir etki alanı oluştururlar. Kıssaların çizdiği hak ve batıl boyutuyla iyi kötü, güzel çirkin, hayır şer, adalet zulüm, vefa ihanet gibi birçok ahlaki modeller çizerek teşvik ve sakındırma özelliklerini sıralar. Bu da halkın nezdinde önemli müspet bir meylin oluşmasında rol oynar. Kavimlerin helakinin bu güzel hasletlere sırt çevirip aksini tercih etmelerinden kaynaklandığını görmektedir.

2.1. Kıssa Kavramının Sözlük ve Terim Anlamları

Sözlükte “kassa” fiili “kasas” kavramıyla aynı kökten türetilmiş olup birinin ardından iz sürüp gitmek anlamında kullanılmıştır. (İsfehanî, ts:610) Birini herhangi bir haber vermek, anlatmak şeklinde de kullanılır. (İbn Manzur, VII/74)

Terim olarak geçmiş dönemlerde yaşanmış hadiselerin peygamber ve sonrası nesillere ibret, ikaz, müjde, irşat, ders gibi gayeler için anlatılan kesitlerdir. “Dileseydik elbette onu bu ayetler sayesinde yükseltirdik. Fakat o, dünyaya saplandı ve hevesinin peşine düştü. Onun durumu tıpkı köpeğin durumuna benzer: Üstüne varsan da dilini çıkarıp solur, bıraksan da dilini sarkıtıp solur. İşte ayetlerimizi yalanlayan kavmin durumu böyledir. Kıssayı anlat; belki düşünürler. (Araf,7:176) Kıssalarda fikir ve düşüncenin olay üzerinde yoğunlaştırılarak geçtiği yer ve zamanı belirtilmez. Zira bu tarz beyan kıssadan hisse payı azaltabilir.

2.2. Kur’an Kıssalarının Gayeleri

Kur’an’da anlatılan kıssalarda birey ve topluma istikametle inancı yerleştirme, can, mal ve neslin korunması temel amaçlar arasındadır. Ayrıca hak, adalet, doğruluk, şeytana karşı dikkatli olma, tevhid mücadelesini halka taşıma gibi psikolojik ve ahlaki mesajlar içermektedir. Daha birçok meyveyi barındıran hakikatler kıssaların diliyle ifade edilmiştir. (Kara,2011:87) Genel olarak Kur’an kıssalarında tarihi bilgi vermek asıl maksat olmadığından detaylara girme gibi bir gayesinin olmadığı görülmektedir. Kur’an tarihçilerin olayları kronolojik olarak sıralamasına muhalefet eder. Kur’an’ın olayları sunuş tarzı edebi duygusal sunuş şeklindedir. (Halefullah,2017:181) Asıl hedefi bir olay zincirini anlatmak değil, Allah’ın kullarına peygamberleri aracılığıyla mesajını ulaştırmaktır. Bu yönüyle kıssalar üslup, muhteva ve içerik bakımından önemli bir mertebeye haizdir. Genel olarak kıssa çeşitleri bazen peygamber kıssaları olarak istenen gayeleri üstlenir. Bunlar kavimlerine yaptıkları tebliğleri, davalarını tasdik ettiren mucizeleri, düşmanlarının konumları, davet süreçleri ve

merhaleleri, müminlerin ve kafirlerin sonlarının anlatıldığı Hz. Nuh, İbrahim, Musa, İsa, Muhammed(sav) gibi peygamber kıssalardır. Bazen geçmiş hadiselerle taalluk eden kıssalar ki kimliği tam belirtilmeyen şahıslar şekline olabilir. Ademin çocukları, Zülkarneyn, Karun, Ashab-ı Kehf, Ashab-ı Sebt, Ashab-ı Uhdut, Meryem, Ashab-ı Fil ve benzerleri gibi. Diğer bazıları ise resulullah zamanında gerçekleşen olaylardır. Uhud ve Bedir savaşları, Huneyn ve Tebuk gazveleri, Hicret, İsrâ olarak görmekteyiz.

“Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.”(Hud,11:120) ayetiyle peygamberlerin olduğu kıssalar anlatılmakta ayrıca bu anlatım peygamberi destekler boyutta olduğu ifade edilmektedir.

Her kıssanın haber olduğu anlaşılmaktadır. Ama her haber kıssa olmayabilir. Allah'ın yer, gök ve melekelerden, cinlerden bahsetmesi haberdır. Fakat kıssa değildir. Resul ve nebilerin isimlerinin bildirilmesi haberdır. Ama kıssa değildir. Peygamberlerin, ya da Müminlerin kavimleri ile olan mücadeleleri hem haber hem de kıssadır. (Süleyman,12)

Kıssalar, insanlara tevhidî tarihi gerçeklikle uygulanmış örnekler sunar. (Şengül,1994:279) Asıl temelde tevhit inancını yerleşmesi ve şirkin bertaraf edilmesi dilin etkin bir şekilde kullanılmasıyla gerçekleşir. Tebliğ esnasında zorluk yaşayan Hz. Peygamber'i gerçek bilgiyle teselli edip moral ve motivasyon sağlanması kıssaların önemli gayeleri arasındadır. (Kara,107) Toplumun huzur ve selameti için topluma olumlu kazanımlar sağlamak için sürekli uyarı, irşat ve ikaza gerek vardır. Bu aslında bir çeşit eğitim çalışmasıdır. (Kara,195)

Kur'an'da en çok tevhit inancı üzerinde durulmuştur. Bu kıssalarda da ana tema olarak gözükmektedir. Bu anlatımlarda tevhitin sapmanın hangi problemlerle yüz yüze bırakacağı ifade edilmiştir. (Abay, 2007: 32) Peygamber ve müminleri teselli etmek, bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri dinin aynı olduğunu açıklamışlardır. Kur'an kıssaların esas hedefi bir sanat sergilemek değildir. Bilakis Kur'an hedeflerini gerçekleştirmede kıssayı bir yol olarak kullanır. Davet ve tebliğ gibi önemli gayeleri içerir, ancak bu da hedefin sanatla çatışması anlamına gelmez. Fransız şairi Verlaine'in bizdeki tercümesi “gerisi edebiyattır” ve benzeri küçümseyici bayağı ve zorlama örnekler içindir. Yoksa insandaki edebî zevkin hafife alınması değildir. Kur'an'ı kerimin bu yönüyle bir kelam mucizesi olduğu unutulmamalıdır. (Yıldırım,39)

3. DAVET DİLİ

Kıssalar anlatılırken o kadar canlı anlatılır ki okuyan kişi kendini olayın içine hisseder. Adeta gözüyle görür gibi olur. Özellikle Mekki ayetler ve ahirete ait bölümlerde bu daha belirgindir. (Kutup, 37)Yüce Allah, peygamberlerini o yüksek vahye muhatap ederken insanlarla olan iletişimlerinde kullanacakları dili ders verir. Bu dil sadece onlara has kalmaz inananların da aynı metodu uygulamalarını ister. “(Resûlüm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et! Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve O, hidayete erenleri de çok iyi bilir.” (Nahl,16:125) Hayra ve güzelliğe çağırmanın üslubunu en güzel şekliyle arz edilmesi emredilmiştir. Hidayete akıl ve kalpleri kapalı olanlardan dolayı yumuşaklık metodunun muhafaza edilmesi gereği anlaşılmaktadır. Kur'an, Musa'ya davet için Firavun'a giderken bile “leyyin” yumuşak bir dili tavsiye etmiştir. “Firavun'a gidin, doğrusu o azmıştır. Ona yumuşak söz söyleyin, belki öğüt dinler veya korkar.”(Taha,20:43-44) Muhatabın söylemleri sert bir dile çevirmemesi için “İyilikle kötülük bir olmaz, Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur.” (Fussilet,41:34) ayetiyle takınılması gereken önemli bir pozisyona yönlendirme yapılmıştır. Zira bazı metotların olumlu dönütü kesin mesabesinde olduğu anlaşılmaktadır. Tebliğde davet dili yumuşak ve nazik oluşunu farklı yerlerde de görebiliriz. Hz. İbrahim söze “babacığım” ifadesiyle yer vermesi İslam'ın ahlaka dair önemli tespitlerdir. Uhud savaşındaki mağlubiyet sonrası peygamberin tavrı çok önemli bir ölçüt olarak ayette izah edilmiştir. “Allah'ın rahmetinden dolayı, sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onlara mağfiret dile, iş hakkında onlara danış, fakat karar verdin mi Allah'a güven, doğrusu Allah güvenenleri sever.” (Âl-i İmran,3:159) Hz.

Peygamber kaba ve katı olması durumunda etrafındakilerin bu tarz bir dil kullanımıyla zarar görecekları ve sahabe arasında sıkıntılarının yaşanacağı açıkça belirtilmektedir. Mücadele sürecinin olumsuzluğu sırasında mecrasını değiştiren bir tutum elbette akamete uğrayacaktır. Olumsuz şartlar bile dili ifade rengini olumsuz bir kalıba dönüştürmemelidir. Bu davet dili Hz. Musa ve Hz. Peygamberin muhatap olduğu standart dil ölçüsü olarak algılanmalı bu üslup metodolojiye dahil edilmelidir.

3.1. Mücadele Dilinde Tekrar

Kur'an kıssalarında benzersiz bir anlatım üslubu vardır. Hangi dini maksat belirtilecekse anlatım metodu o gaye ile uyum sağlamaktadır. Kıssalarda tekrarın fazla olduğu görülmektedir. Özellikle Hz. Musa kıssası daha çok tekrar ettiğini görmekteyiz. Tekrar gözükken anlatımlar üslup farkı, maksat farkı, tını farkı kişiye daha önce işitmediği bilmediği hissi vermektedir. (Abay, 40)

Davet uzun soluklu bir süreçtir. Bu sürecin gerçekleşmesi için gerek eski alışkanlıkların kaldırılması ve gerekse de yeni kazanımların topluma kazandırılması tekrarların gücüyle yerleşilebilir. Eğitimde de her kazanımın belli bir süresi vardır ki bu ancak düzenli tekrarlarla gerçekleşir. İnsan gerek öğrendiği şeyleri pekiştirmek gerekse de unuttuklarını hatırlamak amacıyla tekrara ihtiyaç vardır. Bu aslında insanın unutkanlığından değil, belki onu şartlandırmak, dikkatini çekmek, gündemden düşürmemek gibi sebeplere dayanır. Birçok firma kendi ürünü markalaştırmak adına çok fazla reklam ve tanıtıma ihtiyaç duyar. (Abay, 57) Peygamberler de aşırı bir şekilde benimsenmiş adeta kalplerine kutsadıkları şirk gibi bir inancın kaldırıp tevhidi yerleştirmek için tekrar yöntemini zaruri görmüşlerdir. Hedef kitlede olumlu kazanımlarla dönüt elde etmenin yolu tekrar metodunu işletmektir.

Hz. Musa kıssasının en çok tekrarlanan kısma olduğunu görüyoruz. Her defasında farklı bir boyutla işlendiğini fark etmekteyiz. Bazen çocukluk dönemi, bazen mucizelerle daveti, bazen gece gizli kaçışı gibi anlatımlar görmekteyiz. Firavun gibi ilahlık iddia eden bir otoriteye karşı çıkma hakikatini farklı boyutlarla işlendiğini görüyoruz.

3.2. Kıssalarda Dilin Gücü

Musa, "Kardeşim Harun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu da beni doğrulayan bir yardımcı olarak benimle birlikte gönder. Zira bana yalancılık ithamında bulunmalarından endişe ediyorum. Allah buyurdu: "Seni kardeşinle destekleyeceğiz ve size öyle bir kudret vereceğiz ki, ayetlerimiz (mucize yardımlarımız) sayesinde onlar size erişemeyecekler. Siz ve size tâbi olanlar üstün geleceksiniz." (Kasas, 28:34,35) Fesahat, selaset ve beyan güzelliği ulaştırılmak istenen mesajın ana dinamikleridir. Bu bakımından ayette Harun'un destek olarak istenmesi sözcü konumunda olmanın önemini dil yeteneğinin ifadesiyle olabileceği açıkça belirtilmiştir. Hz. Musa da "Musa: Rabbim! dedi, yüreğime genişlik ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimden (şu) bağı çöz. Ki sözümü anlasınlar. Bana ailemden bir de vezir (yardımcı) ver, Kardeşim Harun'u." (Taha,20:25-30)

Toplumların sosyolojik ve ahlaki kimliklerinin olumlu yönde kazanıma dönüşmesi için peygamberlerin davet ve irşadı süreklilik arz etmelidir. İnsan yapı olarak anlayış ve kavrayış yönünden her zaman fikirleri dinlemekten çok müşahhas olaylara ve fikirlere meyillidir. Kur'an kıssaları göz önünde cereyan ediyor gibi sunması daha canlı ve dinamik bir boyut kazandırmaktadır. (Gedikli,2011:71)

Kur'an'da'ki kıssaların bazen akla, bazen kalp ve duygulara hitabı daha ağırlıktadır. (Şimşek,1993:101) Zira birden fazla duyguya hitap eden sözlerin yansıması daha fazladır. Sadece akla bina edilen fikirler duygusuz kaldığı gibi, yalnız kalbe hitap eden ifadeler de akıl itibariyle tatmini olmayan durumlardır.

Meryem kavmi tarafından azarlanınca Allah'ın irade ettiği metot, beşikteki İsa'nın dile gelmesiydi. Bu konuşma iş bitiren bir olaydı. (Zeydan,1998:483) "Bunu üzerine ona(çocuğa) işaret etti. 'Beşikteki bir çocukla nasıl konuşuruz?' dediler" (Meryem,19:29) Bu bebek yaşta bir konuşmanın mucizeliği yanında hayrete bırakan yönün ifade dili olması da gözden kaçırılmamalıdır. Âdem, Nuh, Musa

kıssalarında olduğu gibi kıssaların çoğu duruma göre değişen detaylarla farklı üslupla dinin amacına hizmet etmektedir. Bu tebliğ ve davet dilini farklı kılmaktadır. (Gedikli,72)

Günümüzde kıssa anlatımına dayalı sanatların geliştiğini yazılı, sesli ve görüntülü yoğun bir işleyiş görülmektedir. Bu tür anlatımlar daha cazip gelmekte ve üstelik mesajı anlamak için çok ta yorulmaya ihtiyaç bırakmamaktadır. Her seviyedeki insanların bu mesajı anlamaları kolaylıkla sağlanmaktadır. (Abay, 2007:29) Artık kıssaların görsel dil ile olan mesajı daha büyük önem arz etmektedir. Bugün kıssaların Kur'an'daki orijinalliğini bozmaması kaydıyla bu görsel sahaya samimiyetle taşınması onu daha güçlü kılan bir dile dönüşeceği muhakkaktır. Bazı kıssalar ilk Müslümanlar ile diğer bütün inananlara mesajdan çok Hz. Peygamber'in risaletini test etmek isteyen inkarcıların sorularına cevap bağlamında nakledilmiştir. (Öztürk,2017:44)

4. HZ. MUSA

Ulu'l-'azm peygamberlerden olan ve İsrail oğullarına gönderilmiş, olan Hz. Musa'nın soyu Hz. Yakup ve Hz. İshak yoluyla Hz. İbrahim'e dayanır. Kur'an'da kendisinden en çok bahsedilen peygamberdir. İmran adında bir zatin oğlu ve Hz. Harun'un kardeşidir. Hz. Musa sarayda yaşayıp saray dilini yakından öğrenme, Tevrat'ın kendisine verilmesi, Allah ile konuşması gibi yönleriyle dikkat çekmektedir. "Doğru yolu bulasınız diye Musa'ya Kitab'ı ve hak ile batılı ayıran hükümleri verdik." (Bakara,2:53) peygamberin hamili olduğu Tevrat'ı diline kuvvet verecek bir Furkan ile desteklediği belirtilmiştir. (Allah)"Ey Musa" dedi. "Sana verdiğim risaletimle ve seninle konuşmamla seni insanlar üzerinde seçkin kıldım. Sana verdiklerimi al ve şükredenlerden ol."(Araf,7:144)

Kıssaların gerçekliği hakkında tartışmalar olsa da ayetin ifadesiyle "İman eden bir kavim için (faydalı olmak üzere) Musa ile Firavun'un haberlerinden bir kısmını sana gerçek şekliyle nakledeceğiz." (Kasas,28:3) net bir beyanın olduğu ifade edilmiştir. Musa(a.s) İsrailoğulları'na Allah'ın dinine bağlı kalmaları konusunda bir konuşma yapar ve onları imana teşvik ederdi. Vaaz ve nasihat ile özlü konuşma boyutuyla büyük bir kabiliyet verilmişti. İnsanlar kendisini beğeniyle dinlerlerdi. (Kutup,2017:30) "Sonra iyilik edenlere nimetimizi tamamlamak, her şeyi açıklamak, hidayete erdirmek ve rahmet etmek maksadıyla Musa'ya da Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik. Umulur ki, Rablerinin huzuruna varacaklarına iman ederler. İşte bu (Kur'an), bizim indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. Buna uyun ve Allah'tan korkun ki size merhamet edilsin." (En'am,6:154-155) kıssaların bir hedefi de özelde o peygamberin milleti genelde ise diğer dinler müşterek olarak muhatap olur. (Kutup,2004:151)

4.1. Hızır Refakatinin Tecrübesi

Peygamberlerin halkasında iman ile vahye muhatap olanlar nurani bir iksir ile onlardan etkilenirler. Peygamber refakatçileri sahabe olurken, sahabe refakatçileri tabiin ve tebei tabiin şeklinde tabir edilmiştir. Musa Harun, Musa Hızır olumlu bir birliktelik oluştururken karşı tarafta firavun, Karun ve Haman zülüm şebekesi şekillenmiştir.

Hızır, Hz. Musa'ya ilim için kendisine refakat etmesinin gücünün üstünde bir durum olduğunu söyler. Zira insan uzun zaman bir deneyime, tecrübeye ve en azından eğitime dayalı işlerin hakikatinin farklı olduğunu bilmelidir. Çünkü insan, olayın dışına bakan yönünü görür ve arka cephesini kavrayamaz. Bu seyahat Hz. Musa'nın tecrübe dili kazanmasını sağlamıştır. (Kutup,2017:,34)

"Musa ona dedi ki: "Doğru yol (rüşd) olarak sana öğretilenden bana öğretmen için sana tabi olabilir miyim?" Dedi ki: "Gerçekten sen, benimle birlikte olma sabrını göstermeye güç yetiremezsin." (Kehf,18:66-67) Bazen derin manaları içeren bir ifade ya da eylem algı dünyasında zorluk oluşturabilir. Ayette bu mana yüksek bir üslupla dile getirilmiştir. "(Böyleyken) "Özünü kavramaya kuşatıcı olamadığın şeye nasıl sabredebilirsin?"(Kehf,18:68) Refakatın devam eden bölümü üçüncü olayın anlaşılmasında "Dedi ki: 'İşte bu, benimle senin aranda ayrılma (zamanı)mız. Sana, üzerinde sabır göstermeye güç yetiremeyeceğin bir yorumu haber vereceğim.'" (Kehf,19:69)sona erdiği ifade edilmiştir.

Hız. Musa Firavun ‘un hakimiyetine ve zorbalığına karşı çıkarken, diğer taraftan malıyla sarhoş olmuş Karun ile mücadele ediyordu. “Rabbimiz, şüphesiz sen, Firavun'a ve önde gelen çevresine dünya hayatında bir çekicilik (güç, ihtişam) ve mallar verdin. Rabbimiz, senin yolundan saptırmaları için (mi?) Rabbimiz, mallarını yerin dibine geçir ve onların kalplerinin üzerini şiddetle bağla; onlar acı azabı görecekleri zamana kadar iman etmeyecekler.” (Yunus,10:88) “Hız. Musa Karun’a: Ey Karun! Hâlâ nefsinin ve şeytanın oyununa geliyorsun. Oysa senden daha güçlü ve daha fazla servet toplamış nice toplum ve fertler gelip geçmiştir. Allah onları günahları sebebiyle yakalayiverdi. Şu anda toprağın altında hesap için bekliyorlar. Fakat o kıyamet gününde ne oğul ve ne de mal insanın imdadına yetişir. (Kutup,2017:67) Firavun’u tevhit inancına çağırarak Hız. Musa ve Hız. Harun kendilerini yalanlamaları durumunda onların başlarına felaketin geleceğini bildirmiştir. (Güneş,2005:162)“Ant olsun onların (geçmiş peygamberler ve ümmetlerinin) kıssalarında akıl sahipleri için pek çok ibretler vardır. (Bu Kur'an) uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat o, kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi açıklayan (bir kitaptır); iman eden toplum için bir rahmet ve bir hidayettir.” (Yusuf,12:111) Yine Yusuf suresi gibi “ahsenu'l Kasas” olarak ifade edilen en uzun kıssa olmasına karşı asla uydurulacak hiçbir şeyin olmadığı belirtilmiştir. “Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.” (Hud,11:120)

Davetçiler hak üzere devamlılığı, sebat ve kararlılıkları peygamberlerin siretleri ve mücadelelerini bilme ile olur. Kur'an bunu gerek peygamber ve gerekse de peygamberler dışındaki kıssalarda dile getirmektedir. (Halidi, 1998: I, 7) Hristiyanların teslis inancını Meryem kıssasıyla Hız. Peygamber kendisine vahyolunan kıssalarla düzeltmiştir. Akidenin sahih olması tevhit için kıssalardan yararlanılmıştır. (Halidi,31) Şüphesiz bu (İsa hakkında söylenenler), doğru haberlerdir. Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhakkak ki Allah, evet O, mutlak güç ve hikmet sahibidir.” (Âl-i İmrân,3:62)bunu ifade etmektedir.

Kıssalarda bazı hedefler vardır. Birincisi tefekkür ve ekletmedir. Tefekkür Kur'an'ın vacip kıldığı bir emirdir. Tatili caiz değildir. Kıssaların idrakinde bu mantık esastır. (Halidi, 32) Kalbin itminanı ve yakini pekişmesi için kıssalar hem peygamberlere hem de ona tabi olan ümmetlere güven ve kanaat verdirir. Kıssalar sıkıntıların kişinin mücadele azmini kırması durumunda Kur'an davetçisine sabrın meyvesinin zafer olduğunu yaşanan olaylarla açıklar. Davet dilinde özellikle Hız. Nuh da farklı üsluplar kullanmıştır. Terğib, tahbib, terhib, bürhan, gizli açık şeklinde yansımıştır. “Musa kavmine dedi ki: “Allah'tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz ki yeryüzü Allah'ındır. Kullarından dilediğini ona vâris kılar. Sonuç (Allah'tan korkup gûnahtan) sakınanlarındır.” Onlar da sen bize (peygamber olarak) gelmeden önce de geldikten sonra da bize işkence edildi, dediler. (Musa), “Umulur ki Rabbiniz düşmanınızı helâk eder ve onların yerine sizi yer yüzüne hâkim kılar da nasıl hareket edeceğinize bakar” dedi. (Araf,7:128-129) Kur'an denizde boğulan Firavun ve avenelerinin geride bıraktıkları serveti sıralamakta ve üstün bir belagat üslubuyla hiçbir varlığın onların başlarına gelen bu felaketten üzülmeyişini belirtmektedir. (Güneş, 2005:176)

5. SONUÇ

Kıssalar Kur'an'ın genel amacı ile paralellik içerisinde. Diğer bir ifade ile Kur'an'ın amacı ne ise Kıssalarda gerçekleşen olaylar da aynı amacı gütmektedir. (Demir,2015:141) Kur'an Kıssaları sadece geçmiş anlatılmakla yetinmez. Günümüze de ışık tutarak hayata dair önemli ölçüler sunar. Peygamberlerin insanlığa örnek yönlerinden dolayı mücadele dilini nasıl kullanmamızı öğretir. Diğer ümmetlerin maruz kaldıkları cezaya sebep olan fiillerin işlenmemesi gereğini öğretir. Kütüklükle mücadelede takınılması gereken ifade gücünün iyilik, ihsan, yumuşaklık barındırmasına gayret gösterir. Peygamberlerin tebliğ metotlarını, rabbani terbiye ile terbiye olunmayı, her kıssanın hedeflediği mesajını anlamak gibi faydaları kazanıma dönüştürür. “And olsun onların (geçmiş peygamberler ve ümmetlerinin) kıssalarında akıl sahipleri için pek çok ibretler vardır. (Bu Kur'an) uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat o, kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi açıklayan (bir kitaptır); iman eden toplum için bir rahmet ve bir hidayettir.”(Yusuf,12:111)

Kıssalar bedevilikten medenilik dönemlerine kadar edebi bir sanat olarak kabul edilmiştir. Edebi sanatlar arasında ruhlara tesiri, etkileyiciliği, kalıcılığı gibi yönleriyle seçkin bir yere sahiptir. Hafızası nisyan ile malul olan beşerin faydası için kıssaların değer biçilmez yönü apaçıktır. Mesajlar giydirilen bu değerli kıssa elbisesi tartışılmaz bir uyumun göstergesidir.

KAYNAKÇA

- ABAY, M. (2007), Kur'an Kıssaları, İstanbul, Ensar Neşriyat.
- ÇIKAR, M.Ş. (2009), Nahivciler ile Mantıkçılar Arasındaki Tartışmalar, İstanbul, İsam Yayınları.
- DEMİR, Ş. (2015), Mitoloji Kur'an Kıssalar ve Tarihi Gerçeklik, İstanbul, Beyan Yayınları.
- GEDİKLİ, F. (2011), Sosyo Psikolojik Açısından Kur'an Kıssaları, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- GÜNEŞ, A. (2005), Kur'an Kıssaları ve Medeniyetlerin İnşası, İstanbul, Gündönümü Yayınları.
- HALEFULLAH, M. A. (2017), Kur'an'da Anlatım Sanatı el-Fennu'l Kasasî, (çev. Şaban Karataş), Ankara, Ankara Okulu Yayınları.
- HALİDİ, S. (1998), el-Kasasü'l Kur'anî, Dımeşk: Daru'l Kalem.
- İBN MANZUR, Cemaleddin Muhammed (1995), Lisanu'l-Arap(I-XV), Beyrut.
- İSFEHANİ, Ragıp b. Muhammed, el-Müfredat fi Garibi'l Kur'an, Lübnan, ts
- KARA, M. (2001), Güncel Değerleri Açısından Kur'an Kıssaları, Samsun, Selamet Yayınevi.
- KUTUB, M.A. (2017), Kur'an Kıssaları, İstanbul: Beka Yayınları (trc.Abdulvehhab Yılmaz).
- KUTUP, S. (2004), et Tasviru'l Fennî fi'l Kur'an, Kahire, Daru'l Şuruk.
- ÖZTÜRK, M. (2017), Kıssaların Dili, Ankara, Ankara Okulu Yayınları.
- SÜLEYMAN, M.H. (h. 1496), el Furkan Min Kasası'l Kur'an, Amman, Mektebetu'l Ğureba,
- ŞENGÜL, İ. (1194), Kur'an Kıssaları Üzerine, İzmir, Nil Yayınları.
- ZEYDAN, A, (1998), el- Mustefad min Kasas'il Ku'an lid'da'veti veddu'at. Beyrut: Müessetur Risale.
- ŞİMŞEK, S. (1993), Kur'an Kıssalarına Giriş, İstanbul, Yöneliş Yayınları.
- YAVUZOĞLU E. E. (2014), İslam toplumunun İnşa sürecinde Kur'an Kıssalarının Seyri, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- YILDIRIM, S. (1979).” Kur'an' Kerimde Kıssalar”, “Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi”2(3):37-63.